

ŠTA JE TRANSRODNOST?

Trans ili trans* je krovni pojam kojim označavamo osobe čiji se rodni identitet razlikuje od pola koji im je pripisan po rođenju. Rodni identitet predstavlja duboki lični doživljaj pripadnosti nekom od rodova i predstavlja jedan od sržnih aspekata identiteta osobe.

Mada se trans osobe nalaze u akronimu LGBTI, one su često nevidljive, a njihovo postojanje, identiteti i potrebe ostaju u senci osoba drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne - lezbejki, gej muškaraca i biseksualnih osoba.

Osobe trans identiteta (baš kao i cisrodne osobe) može biti teško kategorisati, pa se radi jasnoće u komunikaciji često pravi razlika između tri grupe, (postoji dosta preklapanja među trans identitetima):

1. transpolna osoba (engl. *trans(s)exual*) - osoba koje se identifikuju u okvirima binarnih kategorija (muškarac ili žena) i koje hormonsko-hirurškim putem (medicinskom tranzicijom) prilagođavaju telo svom rodu. Na primer, (trans) žena je osoba kojoj je po rođenju pripisan muški pol, a čiji je rodni identitet ženski i koja će tokom života prilagoditi svoje telo i rodno izražavanje svom željenom rodu.

2. transrodna osoba (engl. *transgender*) - osoba čiji se rodni identitet, izražavanje, ponašanje i/ili uloge razlikuju od pola koji im je pripisan po rođenju, ali ne teže nužno da svoj identitet, telo i izražavanje u potpunosti usklade sa očekivanjima koje društvo ima od osoba drugog pola, niti se uvek identifikuju kao osobe drugog pola, niti nužno imaju potrebu da svoj rodni identitet žive i izražavaju sve vreme (npr. kros-dreseri). Takođe, transrodnost se i dalje koristi naizmenično sa pojmom trans ili trans* kao krovni pojam za sve osobe čiji se rodni identitet razlikuje od pola pripisanog po rođenju.

3. tranvestit (engl. *trans-ves-tahyt*, *tranz-*) - osobe koje svojim rodnim identitetom i izražavanjem prenaplaćavaju rodnu ulogu i često nastupaju u javnom prostoru (na sceni).

Za jedan deo trans osoba je karakteristično to da prolaze kroz različite oblike tranzicije. **Socijalna tranzicija** se odnosi na život osobe u skladu sa svojim rodnim identitetom u svom okruženju - osoba prilagođava svoje ime, zamenicu, rodno izražavanje i ulogu svom rodnom identitetu.

Pod **medicinskom tranzicijom** podrazumevamo hormonsko-hirurško usklađivanje tela s rodnim identitetom. Dok su ranije kroz ove medicinske intervencije mogle da prođu samo transpolne osobe (i koje su morale da pristanu na celokupan hormonsko-hirurški tretman), danas su različite vrste intervencija dostupne trans osobama različitih identiteta, a od zdravstvenih radnika se očekuje da intervencije prilagode potrebama same osobe.

Važno pitanje za trans osobe je i **pravna tranzicija**, odnosno **pravno priznanje roda**, a predstavlja pravno/zakonsko prilagođavanje ličnog imena, oznake pola i ostalih podataka u dokumentima (u nekim zemljama i Srbiji u okviru jedinstvenog matičnog broja građana) rodnom identitetu osobe.

Termin transseksualnost uveden je u engleski jezik 1949. godine od strane Dejvida Olivera Kauldvela a poznatim ga je učinio Hari Bendžamin 1966. Godine. Psihijatar Džon F. Oliven s Kolumbija univerziteta prvi je iskoristio termin "transrodnost" u svojoj knjizi "Seksualna higijena i patologija" (1965). godine, pisajući da je termin koji je ranije bio korišćen, transseksualizam "pogrešan...jer seksualnost nije glavni faktor u primarnom transvestizmu."

BROJKE

Broj transrodnih osoba varira od zemlje do zemlje i kontinenta do kontinenta. Smatra se da 1.5 miliona transrodnih osoba živi u Evropskoj Uniji. U SAD, procene se kreću od 0.3% do 0.6% opšte populacije (uz otvoreno pitanje koliko se taj procenta preklapa sa 3.5% populacije koja se izjašnjava da pripada LGBT zajednici).

TRANSRODNOST KROZ ISTORIJU

Veliki broj starih kultura je prihvatao postojanje trećeg pola, ili mogućnost preuzimanja odlika suprotnog pola, i to na svim kontinentima - U Africi je u dobar Starog Egipta postojao i treći pol "Sekhet". Uganda je do skora imala vrlo permisivnu kulturu prema LGBT zajednici. Plemena američkih indijanaca su u okviru svog društva prihvatala "Žene koje su se borile kao muškarci" i "muškarce koji su se krili i ponašali kao žene". U indiji je postojala kasta "Hidžra" koja je živela kao transrodna grupa femininog tipa, a koju su činili interseks osobe ili osobe rođene kao muškarci.

SAVREMENO DOBA

U Nemačkoj u doba Vajmarske republike, Berlin je važio za vrlo liberalan grad, u kome je delovalo najviše LGBT pokreta na svetu. 1931. Godine, Dora Rihter je postala prva javnosti poznata trans žena kojoj je urađena vaginoplastika. Iste godine u Drezdenu, Lili Elbe (poznati slikar rođen kao Ejnar Magnus Andreas Vagner) je prošla kroz sličnu proceduru, koja se nažalost završila njenom smrću usled postoperativnih komplikacija.

U SAD, ideja da je moguće promeniti pol je bila nepoznata sve dok se početkom šezdesetih godina dvadesetog veka na sceni nije pojavila Kristina Jorgsen, prva javnosti poznata osoba koja je promenila pol. U tom periodu počinju da se formiraju publikacije i klubovi, koji još uvek rade skriveno od očiju javnosti.. Šezdesetih, transrodni i gej aktivizam postaje vidljiv kroz različite vrste aktivnosti, pre svega kroz čuvenu Stonewall pobunu.

Devesetih transrodnost postaje sve vidljivija, pre svega kroz obeležavanje Dana sećanja na Transrodne žrtve (20.novembar) ali i kroz organizaciju marševa i parada posvećenih Dvehiljadite i dvehiljade desete su obeležene izbacivanjem transrodnosti sa spiska mentalnih poremećaha iz DSM-V, davanjem prava za korišćenje toaleta i svlačionica u skladu sa rodom s kojim se identifikuju.